

Αἱ πλεῖσται τῶν ὡς πλάσματα χρησιμοποιουμένων ἐννοιῶν δὲν εἶναι πραγματικὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ ἀπλῶς γλωσσικαὶ συντομεύσεις, γλωσσικοὶ τρόποι, ὅπισθεν τῶν ὁποίων κρύπτονται συνήθως μὴ πλασματικαὶ ἐννοιαὶ (4). Οὕτως ὁ κανὼν *nasciturus pro jam nato habetur* δὲν δημιουργεῖ πλάσμα, καθ' ὃ μὴ γεννηθεὶς πρέπει νὰ θεωρεῖται ὡς γεννηθεὶς. Τὸ δίκαιον οὔτε κ' ἂν ἀσχολεῖται μὲ τοιαῦτα γεγονότα τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Τὸ δίκαιον ἐπιτάσσει ἀπλῶς ὅπως διὰ τὸν γεννηθησόμενον ἰσχύει, προκειμένου περὶ τῶν κληρονομικῶν δικαίων, ὅ,τι ἰσχύει καὶ περὶ τῶν γεγεννημένων. Χάριν συντομεύσεως δὲ ἀπλῶς περιάπτεται καὶ ἡ ἐξωτερικὴ μορφή τοῦ πλάσματος εἰς τὸν ἀνωτέρω κανόνα (5). Ὅμοίως, ἀντὶ νὰ ἐξηγηθῇ ὅτι ἡ περιουσία τοῦ ἀποθανόντος περιέρχεται, πλὴν ὠρισμένων ἐξαιρέσεων, ὡς ἐνότης εἰς τὸν κληρονόμον, ὅποτε θὰ ἀνέκυπτε ἡ ἀνάγκη πολλῶν διατάξεων ρυθμιζουσῶν ἕκαστον οὕτω περιερχόμενον δίκαιον, θεωρεῖται ὅτι ἡ προσωπικότης τοῦ κληρονομούμενου συνεχίζεται αὐτοτελῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονόμου (6).

Ἐάν τις οὕτω διεξέλθῃ πάντα τὰ λεγόμενα πλάσματα τοῦ δικαίου, θέλει διαγνώσει ὅτι ἀκριβῶς οὐδαμοῦ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης ὑπάρχουν πλάσματα, ἀλλ' ἀπλῶς φραστικαὶ συντομεύσεις, αἵτινες ἐδημιουργήθησαν ἕκ λόγων σκοπιμότητος καὶ εἶναι ὡς τοιαῦτα ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἐξωτερικέυσιν τῶν νομικῶν στοχασμῶν (7).

(4) K e l s e n, Allgemeine Staatslehre 1925 σ. 311 κ. ἑ. ἄλλος V a i h i n g e r, Die Philosophie des als ob, 1920 σελ. 48 καὶ 250.

(5) G é n y αὐτόθι III § 245 σ. 417.

(6) Οὕτω P u c h t a Vorlesungen über das heutige römische Recht 1863 § 446 σ. 314 «Aber an die Stelle der natürlichen Person tritt eine juristische, die in dem hinterlassenen Vermögen fortgedachte Persönlichkeit der Erblassers» καὶ σ. 315 «Die Natur des Erbrechtes besteht darin, dass der Erbe die Vermögensperson des Erblassers repräsentiert, dass die in ihn übergegangen ist und von ihm dargestellt wird». G é n y αὐτόθι I § 47 σ. 138 κ. ἑ. Ὅρα καὶ εἰδικῶς διατριβὰς W i n d s c h e i d, Gesammelte Reden und Abhandlungen 1904. Die ruhende Erbschaft und die vermögensrechtliche Persönlichkeit σ. 215 J h e r i n g, Abhandlungen aus dem römischen Recht 1844. Die Lehre von der hereditas jacens σ. 149.

(7) Τοιαῦτα ψευδῆ πλάσματα εἶναι πάντα τὰ τεκμήρια, τὰ τε δικονομικά

§ 9. Ἡ δευτέρα ἀντίρρησης εἰς ἣν ἠδύναντο νὰ προσκρούσουν αἱ περὶ διακρίσεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ τοῦ τεχνικοῦ στοιχείου ἐν τῷ δικαίῳ ἐκτεθεῖσαι σκέψεις, ἀφορᾷ τὴν ἐνότητα τῆς ἐννόμου τάξεως. Μία νομοθεσία δὲν θεωρεῖται κατὰ ταῦτα συστηματικῶς ἐνιαία, δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας διαγνωσθῆ τάξις, ἀλλὰ ὁλότης, μὴ συστηματικῶς συνηροσμένων, ἴσως καὶ ἀντιφασκόντων προστάγματων, ἅτινα ἀνταποκρίνονται ταῖς ἐκάστοτε κοινωνικαῖς συνθήκαις. Καὶ ὡς ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ δυνατὸν νὰ συνυπάρχουσιν ὑποκειμενικῶς ἰσχύουσαι καὶ ἀντιφάσκουσαι ἀξίαι, τοῦτ' αὐτὸ εἶναι δυνατὸν καὶ ἐν τῇ ἐννόμῳ τάξει. Ἡ τοιαύτη ἀντίρρησης καταλήγει εἰς τὴν παραδοχὴν πράξεων ἢ ἐπιταγῶν ἀλληλοσυγκρουομένων, συνάμα δ' ὅμως ἀναφερομένων εἰς τὴν αὐτὴν ἀξίαν τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας, καθ' ὃ κανόνων πολιτειακοῦ δικαίου, χωρὶς ἢ ἀξία αὐτὴ νὰ ἐνέχη τὴν δύναμιν τῆς ἀρσεως τῶν τοιούτων ἀντιφάσεων.

Ἡ ἐνότης τοῦ δικαίου θεμελιούται ὑπὸ τῆς διεπούσης αὐτὸ ἀξίας κατὰ τοσοῦτον, καθ' ὅσον πᾶν τὸ εἰς αὐτὴν ἀναφερόμενον καὶ μόνον τοῦτο εἶναι δίκαιον.

Ἐντὸς δὲ τῶν ὁρίων τοῦ δικαίου διέπεται ἡ συστηματικὴ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἀμέσου ἢ ἐμμέσου τῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ἀξίαν, τῶν γενικωτέρων διατάξεων ἀναφερομένων ἀμέσως, τῶν εἰδικωτέρων ἐμμέσως εἰς τὴν ρηθεῖσαν ἀξίαν. Τοῦτο καθίσταται εὐνόητον, ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐκάστη διάταξις εἶναι καὶ φορεὺς μιᾶς ἀξίας, εἰς ἣν ὅλαι αἱ εἰδικώτεραι ἀναφέρονται καὶ ἣτις πάλιν ἀναφέρεται εἰς ἄλλην ἀξίαν, ἣτις τὴν διέπει καὶ εἰς ἣν αὐτὴ ἀναφέρεται. Τοιαύτη ὅμως πλοκὴ δὲν ἀποκλείει καὶ παντὸς εἴδους ἀντίφασιν. Ἡ πρὸς ἀξίας ἀναφορὰ δύναται νὰ συντελεῖται θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς, ἐφ' ὅσον ὁ κανὼν πληροῖ ἢ ἀντιτίθεται εἰς τὸ δέον τῆς ἀξίας καὶ δύναται οὕτω νὰ δημιουργηθῆ σύγκρουσις τῶν θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς ἀναφερομένων διατάξεων. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀντίφασις ἐν δεοντολογικῇ ἐρεύνῃ αἴρεται ἀφ' ἑαυτῆς, κα-

καὶ τὰ τοῦ ἀστικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ δικαίου π. χ. τὸ μουκιάνειον τεκμήριον. *Stammeler*, *Theorie der Rechtswissenschaft* 1911, IV § 16 σ. 331. Ἐπίσης καὶ τὰ λεγόμενα πλάσματα τοῦ δημοσίου δικαίου π. χ. τῆς ἑτεροδικίας τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων, καθ' ἣν τὰ μέγαρα τῶν ξένων πρεσβειῶν θεωροῦνται ὡς ἀλλοδαπὴ χώρα. Ὅρα σχετικῶς σύμφωνον γνώμην *Stammeler*, *Lehrbuch der Rechtsphilosophie* 1923 § 125 σελ. 259-261.

θόσον τὸ ἀξίωμα τῆς ἀξίας, ἔναντι παντὸς ἀναφερομένου, εἶναι ἢ πραγμάτων αὐτῆς εἰς τὴν ζωὴν, ἢτοι ἢ τέλει εἰς θετικὴν πρὸς αὐτὴν ἀναφορὰν.

Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὸ δίκαιον δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ εἰς εἶναι δυνατὴ τοιαύτη διαφορὰ μεταξὺ ἀξιολογικῶς θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν διατάξεων, ἐφ' ὅσον θεωρηθῇ, ὅτι πᾶσα προσταγὴ τῆς πολιτείας εἶναι δίκαιον, καὶ ὅταν ἀκόμη ἢ προσταγὴ συγκρούεται πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἀξίαν καὶ πρὸς τὴν πραγμάτων ἐν τῇ ἱστορικῇ ζωῇ τῶν ἀξίων ἐν γένει. Ἡ ἀξία τοῦ δικαίου ἐγκείται ἀκριβῶς εἰς τὸ ἀπαρέγκλιτον καὶ τὸ ἐνιαῖον τῆς ἐφαρμογῆς του. Ἐπομένως πᾶσα διάταξις τῆς πολιτείας, καὶ ὅταν ἀντιτίθεται πρὸς ἄλλους κοινωνικοὺς ἀξιολογικοὺς σκοποὺς, εἶναι ὅπωςδήποτε ἐφαρμοστέα, καθότι ἢ πραγματοποίησις μιᾶς ἄλλως μὴ ἀξιολόγου διατάξεως, θὰ ἀπετέλει μείζονα ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῶν πολιτειακῶν σκοπῶν, παρὰ ἢ μὴ ἐφαρμογὴ αὐτῆς. Ἀπομένει ὅμως πάντοτε δυνατὴ ἢ ὑπαρξίς ἀντιφατικῶν διατάξεων πρὸς ἀλλήλας ἐντὸς μιᾶς νομοθεσίας. Τόσον ὅμως περὶ τοῦ δυνατοῦ, ὅσον καὶ περὶ τοῦ διαλυτοῦ τῶν τοιούτων περιπτώσεων δὲν γεννᾶται ἀμφισβήτησις. Ἐδει ἐξ ἴσου ἀναμφισβήτητον νὰ θεωρηθῇ ὅτι τὸ δέον οὐδέποτε ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτό, ὅτι εἰς ἐκάστην δεδομένην περίπτωσιν εἶναι ἐν καὶ μόνον τὸ δέον. Αἱ πρὸς ἀλλήλας συγκρούμεναι διατάξεις, ἀναφερόμεναι δεοντολογικῶς πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχήν, διακαθορίζουν τὴν πρὸς ἀλλήλας σχέσιν αὐτῶν καὶ τὸν κύκλον τῆς ἐφαρμογῆς των. Ἐὰν οὗτος συμπίπτει, τότε τὸ δέον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ θετικῶς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀξίαν ἢ τὴν ἀρχήν. Ἐὰν δ' ἀμφότεραι αἱ διατάξεις ἀναφέρονται θετικῶς, τότε ἔχουν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, εἶναι ταυτόσημοι καὶ οὐδεμία πρόκειται ἀντίθεσις. Τὸ μὴ ἐφαρμοζόμενον δέον, ὡς μὴ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀξίαν τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας, δὲν εἶναι καὶ δίκαιον. Ὅτε δὲ συντρέχει θετικὴ καὶ ἀρνητικὴ ἀναφορὰ, εἰς τρόπον ὅστε νὰ προκύπτωσι διὰ τὸ αὐτὸ κοινωνικὸν πρόβλημα δύο λύσεις, τότε τὸ ἀρνητικῶς ὑποχωρεῖ εἰς τὸ θετικῶς ἀναφερόμενον. Εἰς δεοντολογικὴν τὴν ὑλάχιστον ἐρευναν, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει θετικὴ ἀναφορὰ, ἐκλείπει ἢ δυνατότης ταυτοχρόνου ἀρ-

νητικῆς τοιαύτης. Τὸ ἀρνητικῶς ἀναφερόμενον παύει νὰ εἶναι δίκαιον. (1)

Οὕτω διαφυλάττεται ἀλώβητον τὸ ἐνιαῖον τῆς ἐννόμου τάξεως. Ἐκ τῆς συχνῆς ἀντιφάσεως τῆς διαπιστουμένης, οὐχὶ διὰ δεοντολογικῆς νομικῆς ἐρμηνείας τῶν διατάξεων, ἀλλὰ διὰ ψυχολογικῆς ὄντολογικῆς αὐτῶν ἐρεύνης, δὲν ἔπρεπε νὰ εἶχε συναχθῆ, ὅτι ἡ ρευστοποίησις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς συνεπάγεται ῥευστότητα ἐννοιολογικὴν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ. Ἡ ῥευστότης τῆς ζωῆς συνεπάγεται τὴν συχνὴν τροποποίησιν τῆς νομοθεσίας. Ἄλλὰ πᾶσα τροποποίησις καθίσταται τότε μόνον δίκαιον, ἀφ' ἧς ταχθῆ εἰς τὸ ἐνιαῖον νομοθετικὸν σύστημα τὸ διεπόμενον ὑπὸ τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας. (2) Οὕτω σιερεοῦνται ἅπασαι αἱ μέχοι τοῦδε τὴν συστηματικὴν ἐνότητα τῆς ἐννό-

(1) Δὲν πρέπει νὰ νομισθῆ ὅτι τὸ ἐνιαῖον τῆς νομοθεσίας συνεπάγεται καὶ τὸ δύσκαμπτον αὐτῆς, κατέναντι τῆς διαρκοῦς ρευστότητος τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἐξαιρουμένων τῶν ἀπολύτων κανόνων, τῶν ἀπολύτων ἀξιῶν, ὁσάκις εἰς κανῶν δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἐκάστοτε κοινωνικὰς συνθήκας καὶ ἐπομένως δὲν ἀναγνωρίζεται πλέον κοινωνικῶς, ἀνακύπτει διὰ τῆς κοινωνικῆς ἀναγνωρίσεως νέα ἀξία, ἀνταποκρινομένη εἰς τὰς νέας ἀνάγκας καὶ ἧς ὅμως ἡ ἰσχύς, ὡς πολιτειακῆς προσταγῆς, θεμελιούται διὰ τῆς ἀναφορᾶς τῆς εἰς τὴν ἀξίαν τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας, διὰ τῆς κατατάξεως ἐπομένως αὐτῆς εἰς τὸ ἐνιαῖον ἰσχυρὸν σύνολον τοῦ νομολογικοῦ συγκροτήματος.

Εἰδικῶς ὡς πρὸς τὴν πολιτειακὴν κοινωνίαν, ἡ ἀναγνώρισις μιᾶς νέας ἀξίας, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ τῶν θεμελιωδῶν διατάξεων, συντελεῖται καθ' ὠρισμένον τύπον, τύπον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῶν θεμελιωδῶν αὐτῶν διατάξεων, ὃν τὸ κῆρος δὲν τίθεται ἐν ἀμφιβόλῳ. Ὅταν ὅμως αὐτῶν ἀκριβῶς ἡ ἰσχύς ἀμφισβητεῖται, τότε, ἐλλείψει διατάξεων ἐπιβαλλουσῶν τὴν καθ' ὠρισμένον τύπον ἐκδήλωσιν τῆς ἀναγνωρίσεως, ἡ ἀναγνώρισις σύντελεῖται ἀτύπως, ὁπότε καὶ δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ νομοθετικοῦ ρήγματος (*Bruch der Rechtsordnung*). Ἴδε *Kelsen*, *Der soziologische und der juristische Staatsbegriff*, 1922 σελ. 96 κ. ἑ.

Ἄλλὰ καὶ τότε δὲν ὑπάρχει διακοπὴ τῆς πολιτειακῆς ζωῆς, καθότι πᾶσα μεταβολὴ καὶ ἡ τῶν θεμελιωδῶν διατάξεων ἔτι, συντελεῖται ὑπὸ τὴν διαρκῆ ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας. Μεταβάλλονται ἐνδεχομένως τὰ πολιτεύματα, συλλήβδην ὁλόκληροι νομοθεταί, ἀλλὰ δὲν παύει νὰ ἰσχύῃ καὶ νὰ ἀναγνωρίζεται ἡ ἀξία τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας. Τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὴν ἀκραίαν αὐτὴν περίπτωσιν, διατηρεῖται ἡ διὰ τὸ δεοντολογικῶς σκέπτεσθαι ἀναγκαία πολιτικὴ ἐνότης.

(2) Οὐδέποτε ἐπομένως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ τὸ δίκαιον πρὸ τῆς

μου τάξεως υποθέτουσαι σκέψεις. (3) Ἐννοεῖται ὅτι δι' αὐτῶν δὲν θέλομεν νὰ παραγνωρίσωμεν τὰς διαρκεῖς ἐρμηνευτικὰς δυσκολίας τὰς ἀνακυπτούσας ἐκ τῆς φαινομενικῆς ἀντιφάσεως δύο κανόνων δικαίου. Τοῦτο ἀπ' ἐναντίας ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν πρόβλημα τῆς ἐρμηνείας, ποῖον εἶναι ἐκάστοτε τὸ δέον. Ἐθίξαμεν ἀπλῶς τὴν λογικὴν μορφήν τοῦ προβλήματος καὶ ἐτονίσαμεν ὅτι ἡ δυσκολία δὲν ἐγκοιται εἰς τὴν ὑπαρξίν πολλοῦ ἀποβλητῶν ἐπιταγῶν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τοῦ ἐνὸς μόνου ὑπάρχοντος δέοντος.

§ 10. Ἡδὴ πρὸς πληρεστέραν θεμελίωσιν τῆς γνώμης ὅτι τὸ δικαίον δὲν εἶναι τεχνικὴ, ὅτι δὲν διχάζεται μεθοδολογικῶς ὅπωςδήποτε, καὶ ὅτι ἡ νομικὴ ἐπιστήμη εἶναι ἐνιαία ἐπιστημονικὴ λειτουργία, πρὸς γνῶσιν ἐνιαίου συστήματος δικαίου, ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῇ τὸ δέον ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἱστορικὴν ζωὴν. Αἱ κρίσεις τῶν λογικῶν συνακολουθιῶν δὲν δύνανται νὰ συλλάβωσι τὸ ἀπολύτως ἀτομικὸν καὶ συνεπῶς τὸ ἀπολύτως ἄλογον τῆς πραγματικότητος. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι λόγος. Ἡ πραγματικότης καὶ δὴ ἡ ἱστορικὴ πραγματικότης εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἄλογος. Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν κόσμων ὑφίσταται χάος ἀνεπικάλυπτον, τῆς πραγματικότητος μηδέποτε ἐν τῷ λόγῳ ἐξαντλουμένης καὶ τοῦ λόγου μηδέποτε δυναμένου νὰ διεισδύσῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ ἀπολύτως ἀτομικὸν τῆς πραγματικότητος. Ἐν τούτοις ὅσον ἀναγκαῖος τῷ νῦν εἶναι ὁ διχασμὸς τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἱστορικοῦ ἀπείρου, ἐξ ἴσου ἀναγκαῖα εἶναι καὶ ἡ προσέγγις αὐτῶν καὶ δὴ κατὰ δύο κατευθύνσεις. Ἐν πρώτοις δέον νὰ γνωσθῇ αὐτὸ τὸ ἱστορικῶς, τὸ ἀτομικῶς ὄν. Τοῦτο πληροῖ ἡ ἱστορικὴ ἐπιστήμη ὑπὸ τὴν εὐρείαν τῆς λέξεως ἔννοιαν. Δεύτερον] δέον νὰ

δῆθεν τεχνικῆς ἐπεξεργασίας τῆς συστηματοποιήσεως, ὡς διεσπαρμένον ὑλικὸν «*matériaux épars*» (ἴδε G é n y αὐτόθι I § 54 σ. 158) Τὸ τοιοῦτον ὑλικόν, ἐφ' ὅσον εἶναι διεσπαρμένον, δὲν εἶναι καὶν δίκαιον. Δίκαιον καθίσταται ἀφ' ἧς καταστῆ συστηματικὸν μέρος τοῦ νομολογικοῦ συγκροτήματος.

(3) Αὕτη ἡ ἐνότης τοῦ νομολογικοῦ συγκροτήματος θεμελιοῖ τὴν ἐνότητα τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου καὶ οὐχὶ ἡ ἐνότης τῶν προβλημάτων αὐτῆς, καθότι καὶ ἡ τελευταία αὕτη θεμελιοῦται ἐπὶ τῆς ἀξιολογικῆς ἐνότητος τοῦ δικαίου. Ἰδε ἀντιθέτως S a l o m o n, Grundprobleme der Rechtsphilosophie, 1925 ἰδίᾳ σελ. Σύμφωνοι Binder ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 847-57, H u s s e r l, Logische Untersuchungen I σελ. 45—46 καὶ 236.

γνωσθῆ τὸ ἱστορικῶς καὶ συνεπῶς ἀτομικῶς ὄν δεοντολογικῶς, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἀρχούσας ἀξίας. Τοῦτο πληροῖ ἡ δεοντολογικὴ ἐπιστήμη. Ἀλλὰ τὸ ἱστορικῶς ὄν δὲν γινώσκεται παρὰ ἐὰν διὰ μετασχηματισμοῦ ἀποβάλλῃ τὴν ἀπόλυτον ἀτομικότητά του, ὅσον καὶ ἂν ἡ ἱστορικὴ ἐπιστήμη τείνει εἰς τὴν σύλληψιν αὐτοῦ. Ὁ μετασχηματισμὸς δὲ εἰς οὐδὲν ἕτερον κώλυμα προσκρούει, εἰμὴ εἰς αὐτὴν ταύτην, τὴν τάσιν τῆς ἱστορίας ὅπως ὁ μετασχηματισμὸς αὐτὸς ἔσεται ὅσον οἶοντε ὀλιγώτερος (1). Ἀλλ' εἰς τὰς δεοντολογικὰς ἐπιστήμας, ἐνθα ἐπίσης τὸ ἀπολύτως ἀτομικὸν εἶναι ἀσύλληπτον, ὁ μετασχηματισμὸς προσκρούει εἰς πολὺ μείζονα δυσκοῖαν· διότι πρὸς καθορισμὸν τοῦ τι δέον γενέσθαι, καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ εἰσδύσῃ τις ὅπωςδῆποτε μέχρι τοῦ ἀπολύτως ἀτομικοῦ τῆς πραγματικότητος. Δεδομένου ὅμως ὅτι τὴν ἀνάγκην αὐτὴν δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ ὁ λόγος, δέον ἕτερα προεπιστημονικὴ καὶ ἐξωλογικὴ λειτουργία τοῦ νοῦ νὰ ἐπέμβῃ, ἣτις νὰ συνδέσῃ τὸν λόγον πρὸς τὸ ἀπολύτως ἄλογον. Καὶ εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον ὑπάρχει πράγματι ἐν παντί νομικῶ προβλήματι περιθώριον διὰ τι ὅπερ δὲν εἶναι ἐπιστήμη. Ἀλλ' εἶναι τοῦτο τεχνικὴ; Καὶ τί τότε ἐννοητέον ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω ὄρον; Ἔχει ἤδη ἀναπτυχθῆ ὅτι πᾶν τὸ κατ' ἀναλογίαν τοῦ φυσικοῦ κόσμου δυνάμενον εἰς τὴν ἱστορίαν νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς τεχνικὴ, πληροῦται ὑπὸ τῆς δεοντολογικῆς ἐπιστήμης. Διεπιστώθη μέχρι τοῦδε ἐπίσης, ὅτι τὰ λεγόμενα τεχνικὰ μέσα ἐν τῷ δικαίῳ, αἱ λεγόμεναι κατασκευαὶ, τὰ πλάσματα κ.τ.λ. ἀποτελοῦν ἀκριβῶς τὰ στοιχεῖα πάσης δεοντολογικῆς ἐπιστήμης καὶ ἰδίᾳ τῆς νομικῆς. Ἡ τεχνικὴ τοῦ δικαίου ἐν τούτοις, ὡς εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένα, ἔγκειται εἰς αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἐπιπροστίθεμένα εἰς τὰ κοινωνικὰ δεδομένα, ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐρεῦνης τοῦ νομικοῦ. Τὰ οὕτω ὡς τεχνικὴ ἐκλαυβανόμενα εἶναι καθαρῶς λογικὰ στοιχεῖα, περιεχόμενα ὡς τοιαῦτα εἰς τὸν κύκλον τῆς

(1) R i c k e r t, Die Grenzen der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung, 1921 I σ. 27, Kap. IV σ. 256 κ.έ. 420 κ. έ., τοῦ αὐτοῦ Naturwissenschaft und Kulturwissenschaft σ. 35 κ. έ. ὅστις τονίζει κατ' ἐξοχὴν τὴν διὰ τῆς ἐπιστήμης μετατροπὴν τοῦ ἕτερογενοῦς καὶ συνεχοῦς τῆς πραγματικότητος αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν εἰς ὁμοιογενές τι καὶ συγκεκριμένον. L a s k, Gesammelte Schriften, Rechtsphilosophie σ. 298 καὶ 307.

δεοντολογικῆς ἐπιστήμης, ἐνῶ τὰ ἤδη ὑφ' ἡμῶν ἐρευνώμενα εἶναι τὰ ἄλογα στοιχεῖα. Πρόκειται ἐπομένως περὶ λειτουργίας τῆς σκέψεως, κειμένης ἐκτὸς τῆς λεγομένης τεχνικῆς νομικῆς σκέψεως. Τὸ στοιχεῖον ὅπερ συνδέει τὴν νομικὴν ἔννοιαν μὲ τὴν ἀπόλυτον ἀτομικότητα τῆς ιστορικῆς ζωῆς, δὲν δύναται νὰ διαγνωσθῇ ἐπιστημονικῶς· ἀπλῶς ὁ κύκλος ἐν ᾧ εὐρίσκεται, δύναται ἐξωτερικῶς νὰ χαραχθῇ καὶ νὰ τεθῶσι τὰ ὅρια μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς νομικῆς λειτουργίας. Ἐν αὐτῷ, οὐχὶ διὰ κρίσεων λειτουργεῖ ὁ νοῦς, ἀλλὰ δι' ἄλλων δυνάμεων, αἵτινες περιληπτικῶς δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι ἐνοραματικά (2). Ἐνταῦθα ὑπάρχει πράγματι πεδῖον καὶ διὰ τὴν ἐνόρασιν καὶ οὐχὶ εἰς τὸν κόσμον τῆς ἐπιστήμης (3). Ὅσακις δὲ ὑποστηρίζεται ὅτι πρὸς ἐκλογὴν τοῦ ἐκάστοτε ἀρμόζοντος τεχνικοῦ μέσου δέον νὰ προστρέχη ὁ νομικὸς εἰς τὴν ἐνόρασιν, τότε καθίσταται ἐμφανὴς ἡ σύγχυσις τῶν ὁρίων τῆς δεοντολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἀλόγων στοιχείων τὰ ὅποια τὴν περιβάλλουσι. Οὔτε ἡ ἐπιστήμη, οὔτε ἡ λεγομένη νομικὴ τεχνικὴ δύνανται νὰ συνυπάρξωσι μετὰ τῆς ἐνοράσεως. Ἡ ἐνόρασις εἶναι ἀναγκαία, ἀκριβῶς πέραν τῶν ὁρίων τῆς δεοντολογικῆς ἐπιστήμης, πρὸς γεφύρωσιν τοῦ λογικῶς ἀνυπερβλήτου χάσματος μεταξὺ ἀπολύτου ἀτομικότητος καὶ λόγου.

§11. Ἡ ἀπόδειξις τοῦ ἀδυνάτου τοῦ διχασμοῦ τοῦ δικαίου εἰς ἐπιστημονικὸν καὶ εἰς τεχνικὸν μέρος συνεπέφερε τὸν διακαθορισμὸν τῆς δεοντολογικῆς φύσεως τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Ἀλλὰ δι' αὐτοῦ δὲν καθωρίσθη καὶ ἡ ἐν τῇ εὐρείᾳ τῆς λέξεως σημασία ἱστορικὴ φύσις αὐτῆς.

Αἱ ἀξίαι πρὸς ἃς ἐν ἐκάστη δεοντολογικῇ ἐπιστήμῃ ἀναφέρεται τὸ πραγματικὸν δεδομένον, ὡς καὶ ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς ὠρισμένον ἀξιόλογον τέλος, ἄλλοτε μὲν εἶναι ἀξίαι ἀντικειμενικαί, ναὶ μὲν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐνσαρκούμεναι καὶ ἐν αὐτῇ τείνουσαι νὰ πραγματοποιη-

(2) Καὶ ὁ Gény ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μπερξονισμοῦ, ὑφ' ἣν προφανῶς τρεῖς, ἐκθέτει πολλαχοῦ τὴν μετασηματιζούσαν λειτουργίαν τῆς ἐπιστήμης. Ἴδε π. χ. αὐτόθι I σ. 132, 141, 161-162. Ἴδε καὶ S a u e r, Grundlagen der Wissenschaft und der Wissenschaften, 1926 σ. 25.

(3) K a n t, Kritik der reinen Vernunft 1787, σ. 85.

θῶσι, ἀλλὰ ἔχουσαι καὶ ἀπὸ ταύτης ἀνεξάρτητον ὑπόστασιν, ὑπάρχουσαι πρὸ πάσης πραγματώσεως, ὡς ἀπόλυτοι ἐπιταγαὶ τοῦ νοῦ, ἄλλοτε δὲ εἶναι τοῦ ἱστορικοῦ βίου δημιουργήματα, ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κοινωνικοῦ συνειδότητος ἐξαρτώμεναι, ἔστω καὶ ἂν ἐμμέσως ἢ ἀμέσως ἀναφέρονται εἰς τὰς ἀντικειμενικὰς ἀξίας, τὰς διεπούσας καὶ θεμελιούσας τὸ σύνολον τῶν ἱστορικῶν ἀξιῶν. Αἱ πρῶται θεμελιούσιν τὰς τοῦ λοιποῦ ὀνομαζομένας ἠθικὰς δεοντολογικὰς ἐπιστήμας, αἱ δευτέραι τὰς ἱστορικὰς ἢ κοινωνικὰς δεοντολογικὰς ἐπιστήμας. Ἐν τῇ ἐρευνῇ τῶν πρώτων εἰσέρχεται ἡ ἱστορικὴ πραγματικότητα, ὡς τὸ πεδῖον ἐν ᾧ δέον νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ διεπούσα ἀντικειμενικὴ ἀξία. Ἐν τῇ ἐρευνῇ τῶν δευτέρων εἰσέρχεται, ἐκτὸς τούτου, ἡ ἱστορικὴ πραγματικότητα καὶ ὡς τὸ πεδῖον ἐφ' οὗ θεμελιούται ἡ ὑποκειμενικὴ ἀξία, ἥτις, ὡς γενικὴ ἢ ἀτομικὴ, ὑφίσταται διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ διάκρισις αὕτη καθίσταται ἐμφανεστέρα ἐν τῇ ὄντολογικῇ ἐρευνῇ τῶν ἀξιῶν. Ἡ ὑποκειμενικὴ ἀξία, ὡς προϋποθέτουσα ἀναγνωρίσιν, προϋποθέτει καὶ πραγματικὸν φορέα, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει εἰς τὰς ἀντικειμενικὰς ἀξίας. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ ὑποκειμενικαὶ εἶναι ἕξ ἴσου πρὸς τὰς ἀντικειμενικὰς ἀξίας καθαρῶς νοηταί, καὶ τοῦτο μόνον ἐτονίθη, ὅτι αἱ πρῶται συνυπάρχουν πάντοτε μετὰ τοῦ πραγματικοῦ των φορέως. Δέον δὲ ὁ τελευταῖος οὗτος νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὅπου πρόκειται ὑποκειμενικὴ ἀξία, ἐφ' ὅσον ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἐνυπαρχούσης ἀναγνωρίσεως καὶ μόνης ἠρτηται ἡ ὑπαρξις ἢ μὴ τῆς ἀξίας αὐτῆς. Δεδομένου δὲ ὅτι ἐν πάσῃ ἱστορικῇ ἐρευνῇ περιέχεται καὶ προϋποτίθεται ἡ ὄντολογικὴ, ἔπεται ὅτι καὶ εἰς πᾶσαν ἱστορικὴν δεοντολογικὴν ἐπιστήμην δέον νὰ ἐξετάζεται ἐκάστοτε καὶ ὁ πραγματικὸς φορέας. Πλὴν τούτου αἱ ὑποκειμενικαὶ ἀξίαι τότε μόνον ἐνδιαφέρουσι τὰς ἱστορικὰς ὄντολογικὰς ἢ δεοντολογικὰς ἐπιστήμας, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὡς ἀνεγνωρισμέναι ἀξίαι, δηλαδὴ ἀφ' ἧς ἐγένοντο πράξεις.

Ὡς ἐκ τούτου εἶναι ὀρθὸν νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἀντικείμενον τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ὡς ἱστορικῆς δεοντολογικῆς τοιαύτης, εἶναι αἱ νοηματικαὶ πράξεις τοῦ δικαίου ἢ ἄλλως, αἱ νοηματικαὶ πράξεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἀξίαν τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας. Καὶ τοῦτο τὸ κοινὸν ἔχει ἡ νομικὴ πρὸς ἀπάσας τὰς ἱστορικὰς καὶ ἠθικὰς ἐπιστήμας ὅτι ἐρευνᾷ πράξεις καὶ ὁμοίως τοῦτο τὸ κοινόν

πρὸς ἀπάσας τὰς δεοντολογικὰς ἐπιστήμας, αἵτινες ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν προϋποθέτουσι τὴν ἱστορικὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ πραγμάτωσιν τοῦ κοινωνικοῦ ἢ τοῦ ἀπολύτου δέοντος (1).

Τὸ σύστημα τῶν ἀξιολογικῶν ἐπιστημῶν, ἦτοι τῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ σύστημα τῶν ἀξιῶν. (2) Ἡ ἔρευνα ἐπομένως τῆς συστηματικῆς θέσεως τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ἀξιολογικῶν ἐπιστημῶν ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ συστήματος τῶν ἀξιῶν, ἐκάστης ἀξίας θεμελιούσης ἴδιον ἀντικείμενον καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἴδιαν ἐπιστήμην. Τόσον τὰς ἱστορικὰς ὅσον καὶ τὰς δεοντολογικὰς ἐπιστήμας διέπει τὸ δέον. Ἡ θεμελίωσις τοῦ δέοντος δὲν συντελεῖται ἄλλως ἢ ὑπὸ ἐτέρου δέοντος· οὕτω δ' ἀνέρχεται ἢ τοῦ δέοντος κλίμαξ μέχρι τοῦ πηγαίου καὶ βασικοῦ δέοντος τοῦ

(1) O R i c k e r t, Die Grenzen der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung 1921 Κεφ. IV σ. 469, ἰδίᾳ 470—473 ὡς καὶ 551 κ. ἐ. τονίζων κυρίως τὴν διάκρισιν εἰς γενικευούσας καὶ εἰδικευούσας ἐπιστήμας καὶ μὴ ἐρευνῶν τὰς δεοντολογικὰς ἐπιστήμας, εὗρίσκειται πρὸ δυσκολιῶν, ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, περὶ ἧς μόνον ἐν παρόδῳ ἀσχολεῖται. Ἀφ' ἧς ὁμως δὲν τεθῆ κατὰ βάσιν ἡ διάκρισις εἰς γενικευούσας καὶ εἰδικευούσας ἐπιστήμας, ἀλλὰ ἀφ' ἑνὸς ἡ διάκρισις εἰς ἀξιολογικὰς καὶ μὴ ἀξιολογικὰς (ὄρα σχετικῶς R i c k e r t, Naturwissenschaft und Kulturwissenschaft σ. 19 καὶ ἐ. καὶ ἐνθ' ἀνωτέρω 470 κ. ἐ.) καὶ ἀφ' ἐτέρου ἡ διάκρισις εἰς ὄντολογικὰς καὶ δεοντολογικὰς ἐπιστήμας καθίσταται ἡ κατάταξις τοῦ δικαίου εὐχερῆς. Ὅτι τὸ δίκαιον εἶναι μίᾳ ἱστορικῆ, συνεπῶς μίᾳ ἀξιολογικῆ ἐμφάνισις τῆς ζωῆς, εἶναι ἐκτὸς πάσης συζητήσεως, ὡς ἐπίσης ἡ δυνατότης τῆς ἐρεῦνης ἐκάστου ἀξιολόγου φαινομένου ὄντολογικῶς καὶ δεοντολογικῶς, δέον ἤδη νὰ θεωρηθῆ ἀποδεδειγμένη (ὄρα K a n t o r o w i c z, Rechtswissenschaft und Soziologie 1911 σ. 21—23 καὶ 25).

(2) Μόνον ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς στηριζόμενοι καταλήγομεν εἰς μίαν κατὰ λόγον ἀπόλυτον διάκρισιν καὶ συστηματικὴν κατάταξιν τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ θεωρητικῷ συνειδότι. Πᾶσα ἄλλη εἶναι πρόσκαιρος, ὡς ἐμπειρικὴ καὶ ἐλλειπής, ὡς μὴ ἄγουσα εἰς τὴν ὀλοκληρωτικὴν τάξιν τοῦ συνειδότος. Ἰδὲ καὶ S t a m m l e r, Lehrbuch der Rechtsphilosophie 1923 § 23 σελ. 52. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἐνιαῖον σύστημα καὶ δὲν ὀλοκληροῦται ἐν τῇ μεμονωμένῃ γνώσει, οὔτε ἐν τῇ μεμονωμένῃ ἐπιστήμῃ, ἀλλ' ἐν τῷ συστήματι τῶν ἐπιστημῶν.

ιστορικοῦ κόσμου καὶ φθάνει εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ δέον τοῦ δέοντος. Δέον ὅμως εἶναι πάντοτε καὶ μόνον τὸ ἀφορῶν τὴν πραγμάτων τῶν ἀξιών. Δέον τοῦ δέοντος εἶναι τὸ ἀπόλυτον δέον τῆς πραγματώσεως τῶν ἀξιών ἐν γένει, ὅπερ ὡς τοιοῦτον καθίσταται μορφή πάσης ἀξίας, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἑτερότητα τῆς πραγματικότητος. Ἀφ' ἧς ἐννοηθῆ ὁ διχασμὸς τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τοῦ νοητοῦ κόσμου, ὡς καὶ ἡ μίξις αὐτῶν καὶ θεμελιωθῆ τὸ εἶναι τοῦ αἰσθητοῦ ἐπὶ τοῦ δέοντος τοῦ νοητοῦ, καθίσταται ἐμφανὲς ὅτι τὸ δέον τοῦ δέοντος ἀποτελεῖ τὸ κορυφωμα τοῦ κόσμου τῶν ἀξιών, ἐν τῇ ἀναφορᾷ του πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον.

Ὅτι αἱ ἀξίαι δέον νὰ πραγματοποιοῦνται εἶναι ἡ ἐσχάτη ἀλήθεια ἣτις συνδέει τοὺς δύο κόσμους καὶ ἣτις μόνη δίδει νόημα εἰς τὸν οὕτω θεμελιούμενον αἰσθητὸν κόσμον. Τὸ δέον τοῦ δέοντος ἐν ἀναφορᾷ πρὸς αὐτὸν προσλαμβάνει σειράν μορφῶν, ὧν ἑκάστη κατ' ἄλλον τρόπον καταλαμβάνει τὸν αἰσθητὸν κόσμον. Εἰδικώτερον ἢ ἱστορικὴ ζωὴ διακαθορίζεται ὑπὸ τῶν διαφόρων ἀξιολογικῶν μορφῶν καὶ ἡ συστηματικὴ γνῶσις αὐτῆς, εἴτε ὄντολογικῶς εἴτε δεοντολογικῶς, ἤρτηται ἐκ τοῦ συστήματος τῶν ἀξιών. (3)

Τὸ κοινωνικῶς ζῆν εἶνε μία ἀξιόλογος μορφή τοῦ εἶναι. Κοινωνικῶς ζῆν ἰσοδυναμεῖ πρὸς πραγμάτων τῶν ἀξιών, οὐχὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους. Ἄλλ' τοῦτ' αὐτὸ ἡ ἀλληλοσύνδεσις τῶν ἀνθρώπων, ὡς ὁ φορεὺς, καὶ ἀσφαλῶς ὁ ἄριστος φορεὺς, πάσης πραγματοποιουμένης ἀξίας, εἶναι ὡς ἐκ τούτου καὶ ὡς τοιαύτη ἀξία, ὀνομαζομένη *κοινωνικὴ ἀξία*. Τὸ δέον τοῦ δέοντος ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν συμβίωσιν τῶν ἀνθρώπων διαμορφοῦται εἰς *κοινωνικὸν δέον* ὅπερ ἐπιτάσσει τὴν τῶν ἀξιών πραγμάτων ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ αὐτῷ καθ' ἑαυτό, ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν ἀνθρώπων. Ποῖαι εἶναι αἱ ἀξίαι αἱ οὕτω πραγματοποιούμεναι εἶναι ζήτημα μὴ χρῆζον ἐπὶ τοῦ προκειμένου περαιτέρω ἐρεῦνης.

(3) Περὶ τοῦ συστήματος τῶν ἀξιών, ἐρευνωμένου οὐχὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν πραγμάτων αὐτῶν, ὄρα R i c k e r t , System der Philosophie I 1921, Κεφ. III σελ. 365 κ.ε. Ἐγγύτερον ἡμῶν κεῖται ἡ συστηματικὴ τάξις τοῦ R a d b r u c h , Grundzüge der Rechtsphilosophie 1914, σελ. 84-94.

Αἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, ὅσον ποικίλαι καὶ πολύμορφοι, ἀνάγονται ὅλαι εἰς δύο κυρίως μορφάς· εἰς σχέσεις ἰσοδυνάμους καὶ σχέσεις ἐξουσιαστικὰς, καθ' ὅσον ἡ πραγματώσις τῶν ἀξιῶν συντελεῖται δι' ἀμφοτεροβαροῦς δεσμοῦ ἢ διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῆς μιᾶς προσωπικότητος ἐπὶ τῆς ἑτέρας. Ἡ **κοινωνικὴ ἐξουσία** εἶναι ὡς τοιαύτη ἀξία θεμελιουμένη ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἀξίας γενικῶς καὶ θεμελιοῦσα ἀπάσας τὰς ἐξουσιαστικὰς κοινωνικὰς μορφάς. Οὕτω διαπλάσσονται ἡ ἠθικοκοινωνικὴ, ἡ ἐθιμοτυπικὴ, κοινωνικοθρησκευτικὴ καὶ ἡ πολιτειακὴ ἐξουσία, ἡ δὲ τελευταία αὕτη ἐμφανίζεται ὡς βίσις τῆς δεοντολογικῆς καὶ ὄντολογικῆς ἐρεῦνης τοῦ δικαίου. Ἡ ἀξία τῆς **πολιτειακῆς ἐξουσίας**, ἡ τὴν πραγματώσιν τῶν ἀξιῶν ἐν τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ ἐπιδιώκουσα, ἀποτελεῖ τὴν διέπουσαν ἀρχὴν, εἰς ἣν ἀναφέρονται ὅλα τὰ ἱστορικὰ δεδομένα, ἅτινα ἐν τῇ ἀξιολογικῇ των ἐνότητι ἀπαρτίζουν τὴν κοινωνικὴν λειτουργίαν τοῦ δικαίου. Δεδομένου δ' ὅτι εἰς κοινωνικὰς ἀξίας δὲν ἀναφέρονται παρὰ πράξεις, καθότι μόνον τοιαῦται εἶναι σπουδαῖαι διὰ τὸν κοινωνικὸν βίον, ἔπεται ὅτι εἰς τὴν πολιτειακὴν ἀξίαν ἀναφέρονται μόνον πράξεις οὔσαι φερεῖς τῆς κοινωνικῆς ἐξουσιαστικῆς πολιτειακῆς ἀξίας ἢ ἄλλως ἔχουσαι τὴν ἐννοίαν τοῦ πραγματοποιεῖν ἀξίας ἐν τῇ κοινωνίᾳ διὰ σχέσεως ἐξουσιαστικῆς, ἰδιαζούσης μορφῆς, τῆς πολιτειακῆς μορφῆς, ἧς τὰ χαρακτηριστικὰ δέον νὰ γίνονται ἐκάστοτε ἀντικείμενον ἰδίας ἱστορικῆς ἐμπειρικῆς ἐρεῦνης. (4). Μία τοιαύτη ἐρευνα μᾶς ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ σύμπτωσις τῆς ἐξωτερικῆς ἐμπράκτου ἀναγνωρίσεως καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ῥυθμιστικῆς δυνάμεως ἀπαρτίζει τὴν ἰδιάζουσαν μορφήν τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας.

Αἱ ἐξουσιαστικαὶ αὐτῆς πράξεις καὶ αἱ τούταις ὑποτακτικαὶ ἀποτελοῦν τὸ δίκαιον.

(4) Τὸ δίκαιον εἶναι κατὰ ταῦτα ἀξία ὑποκειμενικὴ, προσαπιτοῦν τὴν κοινωνικὴν αὐτοῦ κύρωσιν. Περὶ τῆς διακρίσεως ὑποκειμενικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν ἀξιῶν ὄρα Rickert, *System der Philosophie* 1921, σελ. 132 καὶ Ἐδδικῶς ὡς πρὸς τοὺς κοινωνικοὺς νόμους ὄρα *S o m l o*, *Juristische Grundlehre* 1927 σελ. 60, Wenzel, *Juristische Grundprobleme* 1920, σελ. 117. καὶ.

Τὸ σύστημα τῶν ἀξιῶν, ὡς ἐρρήθη, διακαθορίζει τὸ σύστημα τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Ἀπὸ τῆς βασικῆς ἀξίας τοῦ δέοντος, μέσῳ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἐξουσιαστικοῦ δέοντος, κατελήξαμεν εἰς τὸ κοινωνικὸν ἐξουσιαστικὸν πολιτειακὸν δέον, ὡς εἰς τὴν θεμελιώδη ἀρχήν, τὴν ὄντολογικῆς, ὅσον καὶ τῆς δεοντολογικῆς ἐρεύνης τοῦ δικαίου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ